

ปัจจัยที่มีผลต่อการพบรึ้นฝอยทรายพาหะนำโรคลิชมาเนียซิสโดยใช้กับดักแสงไฟ (Light traps) ในพื้นที่จังหวัดตรัง

นันทเดช กลางวัง วท.บ.* , สมนต์ จิตรแก้ว วท.บ.* , อุบลรัตน์ นิลแสง วท.บ.*

*ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อ นำโดยแมลงที่ ๑๒.๓ จังหวัดตรัง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำนายการพบรึ้นฝอยทรายพาหะนำโรคลิชมาเนียซิส โดยใช้กับดักแสงไฟ (Light traps) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน และแบบรายงานบันทึกผลการสำรวจรึ้นฝอยทราย ในพื้นที่หมู่ที่ ๗ ตำบลกะลาเส อำเภอสีเกา และพื้นที่หมู่ที่ ๕ ตำบลหาดสำราญ อำเภอสภาพดี จังหวัดตรัง ระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๕๓ ถึงเดือนตุลาคม ๒๕๕๔ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงวิเคราะห์ ในการสำรวจรึ้นฝอยทรายรอบบ้านผู้ป่วยโรคลิชมาเนียซิสในรัศมี ๒๐๐ เมตร ก่อนและหลังพ่นสารเคมี ซึ่งบ้านผู้ป่วยเป็นบ้านปูนชั้นเดียว บริเวณบ้านพบกองไม้แปรรูปสำหรับต่อเติมบ้าน กอไผ่ กอกกล้วย กองขยะที่เกิดจากการใช้ในครัวเรือน จอมปลวกเก่า – ใหม่ หลายขนาด และสวนยางพารา สวนปาล์ม นอกจากนี้ยังมีคอกสัตว์ คือ คอกวัว คอกไก่ คอกหมู และเลี้ยงสัตว์ภายในบ้าน คือ สุนัขและแมว พบรึ้นฝอยทรายภายในกับดักแสงไฟ ร้อยละ ๕๘.๖ จำแนกชนิดจากรึ้นฝอยทรายเพศเมียเป็นชนิด *S.gamanea* ร้อยละ ๓๘.๗ *S.iyengari* ร้อยละ ๒๔.๓ *P.stantoni* ร้อยละ ๘.๑ *S.barradi* ร้อยละ ๗.๒ และ *S.indica* ร้อยละ ๐.๙ ภายในกับดักแสงไฟพบรึ้นฝอยทรายทั้ง ๒ เพศ ร้อยละ ๓๕.๑ และพบรึ้นฝอยทรายบริเวณบ้านผู้ป่วยสูงสุด ร้อยละ ๑๑.๗ รองลงมาโคนต้นปาล์ม คอกไก่ ร้อยละ ๘.๑ กองขยะ ร้อยละ ๗.๒ กองไม้ ร้อยละ ๖.๒ โรงเก็บของ ร้อยละ ๕.๔ คอกวัว ขอนไม้ ร้อยละ ๓.๖ กอกกล้วย คอกหมู จอมปลวก ร้อยละ ๒.๗ และกอไผ่ ร้อยละ ๑.๘ อนุกรมวิธาน ๒๖.๘ ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ย ๘๙.๗ ปัจจัยทำนายการพบรึ้นฝอยทรายพาหะนำโรคลิชมาเนียซิส ได้แก่ เพศของรึ้นฝอยทราย รึ้นฝอยทรายชนิด *S.gamanea* รึ้นฝอยทรายชนิด *S.iyengari* การวางกับดักแสงไฟ บริเวณกองไม้ โรงเก็บของ คอกไก่ และกองขยะ ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของการพบรึ้นฝอยทรายพาหะนำโรคลิชมาเนียซิสได้ถึงร้อยละ ๘๙ (Adjusted R^๒ = ๐.๘๙) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการพบรึ้นฝอยทรายพาหะนำโรคลิชมาเนียซิสโดยใช้กับดักแสงไฟ (Light traps) มากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕ นั้นคือ เพศของรึ้นฝอยทราย รึ้นฝอยทรายชนิด *S.gamanea* การวางกับดักแสงไฟบริเวณกองไม้ โรงเก็บของ คอกไก่ และกองขยะ ส่งผลให้เกิดมาตรการควบคุมรึ้นฝอยทรายนำโรคลิชมาเนียซิส ในพื้นที่จังหวัดตรัง ได้แก่ ๑) จัดการสิ่งแวดล้อมบริเวณบ้านเรือนให้สะอาด ๒) กำจัดกองขยะมูลฝอยและแหล่งอื่น ๆ ที่จะเป็นที่เพาะพันธุ์ของแมลงรึ้นฝอยทราย ๓) พ่นสารเคมีชนิดตกค้างแบบติดต่อกัน ให้ครอบคลุมทั้งบริเวณด้านนอก ด้านในของบ้าน และแหล่งเพาะพันธุ์ของรึ้นฝอยทรายโดยเน้นบริเวณกองไม้ โรงเก็บของ คอกไก่ และกองขยะ เพื่อลดโอกาสเสี่ยงในการเกิดโรคลิชมาเนียซิส และเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดี จึงจำเป็นต้องเฝ้าระวังรึ้นฝอยทรายพาหะนำโรคลิชมาเนียซิส ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรึ้นฝอยทรายชนิด *S.gamanea* รึ้นฝอยทรายชนิด *S.iyengari* เพิ่มเติมในพื้นที่จังหวัดตรัง ต่อไป